

NORGES HØYESTERETT

Den 6. september 2012 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Skoghøy, Tønder og Noer i

HR-2012-01733-U, (sak nr. 2012/1088), sivil sak, anke over kjennelse:

A (advokat Aksel Kayser)

mot

Staten v/Domstoladministrasjonen

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder krav om erstatning fra staten for sakskostnader etter tvisteloven § 20-12 første ledd bokstav b. Grunnlaget for kravet er i hovedsak at domstolene ikke i tilstrekkelig grad har veiledet om hvem som skal saksøkes i tvist om overføring fra et uskiftebo, og ikke gitt adgang til retting.
- (2) B, som satt i uskiftet bo etter sin avdøde ektefelle, overførte 30. juni 2007 vederlagsfritt 51% av aksjene i selskapet C AS til sønnen D. Den 15. januar 2010 sendte datteren A varsel til sin mor og bror om krav etter arveloven §§ 19 og 21 og om skifte av uskifteboet. Kravet ble ikke imøtekommet, og 9. april 2010 tok A ut stevning for Nordhordland tingrett hvor bare broren ble saksøkt. De sentrale spørsmål for tingretten var om aksjene hadde en verdi som sto "i mishøve til formuen i buet", jf. arveloven § 19 første ledd, og om en båt og en andel av fritidseiendom tilhørte uskifteboet eller D.
- (3) Tingretten kom i dom 10. november 2010 til at gaven ikke stod i misforhold til formuen i boet, og at den omtvistede båt og andel av fritidseiendom tilhørte D. På dette grunnlag ble D frifunnet. For tingretten var det ikke spørsmål om også moren skulle ha vært saksøkt.
- (4) A anket til Gulating lagmannsrett. Under henvisning til Rt. 2010 side 1361 anførte D i anketilsvaret blant annet at gjenlevende ektefelle som giver skulle ha vært gjort til part i saken, og nedla påstand om at tingrettens dom måtte oppheves og saken avvises fra tingretten. I kjennelse 16. februar 2011 kom lagmannsretten under dissens til at også B skulle ha vært saksøkt. Tingrettens dom ble på dette grunnlag opphevet, og saken avvist fra tingretten. Lagmannsretten tillot ikke retting av partsforholdet.
- (5) A påanket lagmannsrettens kjennelse til Høyesterett. Anken ble overført til avdeling med fem

dommere, jf. domstoloven § 5 første ledd andre punktum. I kjennelse 17. november 2011 (Rt. 2011 side 1502) kom Høyesterett enstemmig til at det ikke bare ved gavesalg, men også ved rene gaveoverføringer må stilles et krav om at omstøtelsessøksmål må rettes mot både giver og gavemottaker. Høyesterett fant imidlertid at rettsstilstanden ikke hadde vært så klar at retting var utelukket. Spørsmålet om retting skulle tillates, ble overlatt til tingretten.

- (6) Tingretten tillot retting, og etter rettsmekling inngikk partene 24. april 2012 rettsforlik i tingretten.
- (7) Den 13. juni 2012 fremsatte A krav om erstatning fra staten for påførte sakskostnader etter tvisteloven § 20-12 første ledd bokstav b. I medhold av tvisteloven § 20-12 fjerde ledd er kravet fremsatt for Høyesterett. Staten v/Domstoladministrasjonen har tatt til motmæle.
- (8) A har i korte trekk anført:
- (9) Både tingretten og lagmannsretten skulle ha veiledet om hvem som måtte saksøkes, og gitt adgang til retting, se tvisteloven § 11-5 første ledd, jf. § 16-5. Det dreier seg om en grunnleggende prosessforutsetning, og domstolene har et selvstendig ansvar for at prosessforutsetninger av denne karakter er oppfylt. Det er sterkt kritikkverdig at domstolene her ikke har veiledet og gitt adgang til retting. Dersom lagmannsretten hadde behandlet saken korrekt, skulle den ha gitt adgang til retting og opphevet tingrettens dom, men ikke avvist saken fra tingretten. Ved de feil tingretten og lagmannsretten har begått, er A blitt påført til sammen 198 037,75 kroner i sakskostnader som staten må være erstatningsansvarlig for etter tvisteloven § 20-12 første ledd bokstav b. A har nedlagt slik påstand:

"Staten skal betale A kr. 198.037,75 i erstatning og kr. 5.000 i saksomkostninger."

- (10) *Staten v/Domstoladministrasjonen* har i korte trekk anført:

Før Høyesteretts avgjørelse i denne saken var spørsmålet om tvungent prosessfellesskap ikke opplagt i rene gavetilfeller. Erstatningsansvar er hovedsakelig aktuelt hvor domstolen har begått feil, og årsaken ligger i domstolen. I denne saken har A selv lagt opp til feilen. Verken tingretten eller lagmannsretten er vesentlig å bebreide. Når lagmannsretten ikke tillot retting, baserte den seg på løsningen i Rt. 2010 side 1361.

- (11) Subsidiært har staten anført at det ikke er sannsynlig at saken ville ha blitt noe billigere om A hadde fått mulighet til å trekke inn sin mor allerede i tingretten. At saken blir avsluttet med forlik etter en hel runde i rettssystemet, tilsier ikke at det ville blitt inngått forlik før hovedforhandling i tingretten om gjenlevende hadde vært trukket inn. Staten kan derfor under ingen omstendigheter være ansvarlig for mer enn merkostnadene – det vil si omkostningene til forliksforhandlingene.

- (12) Staten har nedlagt slik påstand:

"Prinsipalt:

1. Staten v/Domstoladministrasjonen frifinnes.
2. Staten v/Domstoladministrasjonen tilkjennes sakskostnader.

Subsidiært:

1. Staten v/Domstoladministrasjonen dømmes til å betale erstatning til A, oppad begrenset til 35 156,- kroner.
2. Staten v/Domstoladministrasjonen tilkjennes saksomkostnader."

- (13) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker:
- (14) Det følger av tvisteloven § 20-12 fjerde ledd at krav om erstatning fra staten for sakskostnader må fremsettes for den domstol som har saken til behandling, eller som traff avgjørelsen i siste instans. I dette tilfellet er det Høyesterett som traff avgjørelse i siste instans. Etter § 20-12 femte ledd skal kravet behandles etter reglene om anke over kjennelse. Ved prøvingen har ankeutvalget full kompetanse, se Rt. 2011 side 210 avsnitt 16.
- (15) Ankeutvalget er kommet til at kravet om å ilegge staten sakskostnadsansvar ikke kan tas til følge.
- (16) Tvisteloven § 20-12 første ledd bestemmer:
- "En part som er påført sakskostnader på grunn av feil ved rettens behandling av saken, kan kreve tapet erstattet av staten dersom feilen**
- a) **ubetinget skal tillegges virkning etter § 29-21 annet ledd bokstav b eller etter bokstav d fordi parten ikke var lovlig innkalt, eller**
- b) **skyldes at retten er vesentlig å bebreide."**
- (17) I dette tilfellet må ansvar i tilfelle forankres i § 20-12 første ledd bokstav b. Etter lovforarbeidene er terskelen for ansvar etter denne bestemmelse satt "relativt høyt, idet kriteriet 'vesentlig å bebreide' krever at det foreligger en kvalifisert feil fra rettens side", se Ot.prp. nr. 51 (2004–2005) om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven), side 452. For at staten skal bli erstatningsansvarlig, må feilen ha karakter av en "grovere feil", jf. Ot.prp. nr. 51 (2004–2005), side 452. Etter Ot.prp. nr. 51 (2004–2005), side 287 er det ved vurderingen "naturlig å se hen til det vurderingstema som skadeserstatningsloven § 2-1 nr. 1 første punktum angir" – "om de krav skadelidte med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten, er tilsidesatt". Dette innebærer at ansvarsnormens innhold må variere med hvilken form for feil det er tale om, se Ot.prp. nr. 51 (2004–2005), side 287, jf. side 452. I Ot.prp. nr. 51 (2004–2005), side 452 er det særskilt fremholdt at det som hovedregel ikke vil utløse ansvar for staten at retten har tatt feil av tvingende vilkår for å fremme saken, men at det "kan tenkes unntakstilfelle hvor retten også i slike tilfeller er 'vesentlig å bebreide'".
- (18) Spørsmålet om tvungent prosessfellesskap i "trepartsforhold" av den karakter vi her står overfor, er ikke lovregulert, og det har vært omdiskutert i rettsteorien. Reglene er utviklet i rettspraksis, og det var først ved Høyesteretts avgjørelse i denne saken (Rt. 2011 side 1502) at det ble avklart at giveren må saksøkes ved omstøtelse av rene gaver etter arveloven § 19. På denne bakgrunn finner ankeutvalget det klart at tingretten ikke er vesentlig å bebreide for at den ikke veiledet om hvem som måtte saksøkes, og ikke gav anledning til retting.
- (19) Under behandlingen for lagmannsretten ble spørsmålet om hvem som måtte saksøkes, tatt opp av D. Lagmannsretten kom korrekt til at giveren skulle ha vært saksøkt, og under henvisning til Rt. 2010 side 1361 ble retting nektet. For at nektelsen av å tillate retting skal danne grunnlag for ansvar, må nektelsen bero på klart uforsvarlig rettsanvendelse, jf. Ot.prp. nr. 51 (2004–2005), side 452. Lagmannsretten har ved avgjørelsen av om retting skal tillates, stilt strenge krav, men – særlig hensett til avgjørelsen i Rt. 2010 side 1361 – ligger skjønnet likevel klart innenfor det forsvarlige. Staten kan da heller ikke gjøres erstatningsansvarlig for måten lagmannsretten har behandlet saken på.
- (20) As krav om at staten skal pålegges erstatningsansvar for hennes sakskostnader, kan etter dette ikke tas til følge.

- (21) Det er da ikke nødvendig for utvalget å gå inn på statens subsidiære argumentasjon.
- (22) Staten har fått fullt medhold, og i samsvar med hovedregelen i tvisteloven § 20-2 må staten tilkjennes sakskostnader, idet det ikke kan ses å foreligge tilstrekkelig tungtveiende grunner for å fritta A for sakskostnadsansvar. Statens sakskostnader fastsettes i henhold til innlevert oppgave til 6 000 kroner.
- (23) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G :

1. Kravet om at staten skal pålegges erstatningsansvar, tas ikke til følge.
2. I sakskostnader for Høyesterett betaler A til staten v/Domstoladministrasjonen 6 000 - sekstusen - kroner innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne kjennelse.

Bård Tønder
(sign.)

Jens Edvin A. Skoghøy
(sign.)

Ragnhild Noer
(sign.)

Riktig utskrift: